

PREDGOVOR

vijet se brzo smanjuje. Prevrat u komunikacijama, putovanju i prijevozu, kretanje prema samo jednom ujedinjenom tržištu u Europi, slom komunizma i kretanje prema tržišnoj privredi u Istočnoj Europi i bivšem Sovjetskom Savezu, kao i golemi tijekovi inozemnog kapitala i izravnih investicija po cijelom svijetu, sve to vodi istinskoj globalnoj ekonomiji. U današnjoj globalnoj ekonomiji, upravljanje poduzećima s posve nacionalnog stajališta nema više nikakva smisla. Do sada nema ni jednog teksta o upravljanju na današnjem tržištu koji uzima u obzir takvo globalno stajalište o upravljanju poduzećem. Jedan od osnovnih ciljeva ovog teksta je nadvladati taj ozbiljni nedostatak.

Osnovni ciljevi ovog teksta su:

- *Unijeti međunarodnu dimenziju u ekonomiju za menedžere* koja bi odrazila globalizaciju proizvodnje i razdiobe u današnjem svijetu.* Danas svi tekstovi pristupaju menedžerskoj ekonomiji gotovo kao da međunarodna ekonomija ne postoji i kao da se dramatične promjene proteklih nekoliko godina nisu dogodile. Međutim, mnoga se dobra koja trošimo uvoze, a poduzeća danas kupuju mnoge faktore u inozemstvu i prodaju sve veći dio svojih proizvoda u prekomorskim zemljama. Čak što više, domaća poduzeća nailaze na sve veću konkurenciju inozemnih proizvođača. Dok se malo toga vidi u postojećim tekstovima o menedžerskoj ekonomiji, sve veći broj predavača osjeća da je vrijeme da se takvi nedostaci isprave uključivanjem međunarodnih konsideracija tijekom cjelokupne nastave predmeta ekonomike menedžerstva.
- *Dobiti tekst koji pruža jedinstveno gradivo o menedžerskom odlučivanju koje se temelji na teoriji poduzeća.* Ovaj tekst pokazuje kako menedžerska

* U prijevodu ove knjige ravnopravno su korišteni izrazi *EKONOMIJA ZA MENEDŽERE* i *MENEDŽERSKA EKONOMIJA* (prim. prev.).

ekonomija nije studij nepovezanih tema, već *sinteza* ekonomske teorije, znanosti o odlučivanju i različitih područja proučavanja poslovnog upravljanja. On također pokazuje da ona ispituje kako se ti elementi sinteze međusobno prožimlju kada poduzeće, ili neka druga organizacija, pokušava doći do optimalnih menadžerskih odluka.

- *Pokazati kako se u stvarnosti zaista donose menadžerske odluke.* Ovaj tekst uključuje 66 *stvarnih studija slučaja*, dok ih u drugim tekstovima ima vrlo malo ili ih uopće nema. Budući da je menadžerska ekonomija po naravi primijenjeno područje, isticanje ovog jedinstvenog svojstva teško se može preglasiti. Studije slučaja u ovom tekstu sežu od poslovne strategije u industriji osobnih računala do maksimiranja profita u restoranima za brzu prehranu, razdiobe rizika pri izboru portfolija, sezonske potražnje za kavom u USA, ocjenjivanja potražnje za zračnim prijevozom, prognoze početaka izgradnje novih kuća, analize točke pokrića za Lockheedove zrakoplove Tri-Star Airbus, minimiziranja troškova za sustave distribucije robnih kuća, Giletteova određivanja optimalnih cijena i optimalne proizvodnje, Con Edisonova diskriminiranja cijena, transfernog određivanja cijena multinacionalnih kompanija, deregulacije u zračnom prometu i tehnika određivanja potrebnog kapitala glavnih američkih poduzeća.

OSTALA JEDINSTVENA SVOJSTVA

Tekst ima druga jedinstvena svojstva, među kojima su sljedeća:

- *Nudi najpotpunije izvješće o svim temama* koje se susreću u stvarnom donošenju poslovnih odluka i koje sadrži bilo koji oblik nastave menadžerske ekonomije. Prema tome, tekst omogućuje vrlo velik stupanj *fleksibilnosti pri izboru tema* koje bilo koji nastavnik želi objasniti.
- *Tekst se može koristiti u nastavi s diferencijalnim računom ili bez njega.* U neobveznim odjeljcima u Poglavlju 2 iscrpno je prikazan cjelokupan niz tehnika diferencijalnog računa i optimizacije koje se koriste pri donošenju menadžerskih odluka. U svim se idućim poglavljima diferencijalni račun upotrebljava samo u matematičkim dodacima na kraju većine poglavlja i u fusnotama.
- *Iako po naravi primijenjen, ovaj tekst počiva na vrlo zdravim analitičkim temeljima.* To je odgovor uobičajenoj kritici da su tekstovi na ovom području ili pretjerano teorijski ili su po naravi primijenjeni, ali počivaju na vrlo slabim teorijskim osnovama.

PREDMET IZUČAVANJA EKONOMIJE ZA MENEDŽERE

Ekonomija za menadžere odnosi se na primjenu ekonomske teorije i metoda analize znanosti o odlučivanju radi ispitivanja kako neka organizacija može

najefikasnije postići svoje namjere ili ciljeve. Većina organizacija – bilo to poduzeće, neprofitna organizacija (kao što je bolnica ili sveučilište) ili vladina organizacija – pokušava ostvariti neki cilj uz određena ograničenja. Ciljevi i ograničenja mogu se razlikovati od slučaja do slučaja, ali je temeljni proces donošenja odluka isti. Ekonomija za menadžere izlaže teoriju i metode koje su potrebne za izučavanje procesa kojim neka organizacija može doći do optimalnih menadžerskih odluka, s obzirom na ograničenja u današnjoj svjetskoj ekonomiji.

Ovo je tekst za standardni dodiplomski predmet na višim godinama studija ili za poslijediplomski predmet iz ekonomije za menadžere kakav se predaje u okviru većine poslovnih programa i nekih ekonomskih programa. Tekst koristi teoriju poduzeća da bi integrirao i povezo ekonomske teorije (mikroekonomije i makroekonomije), znanosti o odlučivanju (matematičke ekonomije i ekonometrije), i funkcionalna područja poslovanja (računovodstvo, financije, marketing, upravljanje osobnim ili ljudskim proizvodnim faktorom i proizvodnja). On pokazuje kako su sve ove teme bitni dijelovi donošenja menadžerskih odluka. Funkcionalna područja izučavanja poslovnog odlučivanja istražuju poslovni okoliš u kojemu poduzeća djeluju i, kao takva, osiguravaju podlogu za donošenje menadžerskih odluka. Ekonomska teorija pruža analitički okvir za donošenje optimalnih poslovnih odluka, dok znanost o odlučivanju pruža sredstva za optimizaciju i za ocjenjivanje metoda ekonomskih veza. Kao pregledni predmet, ekonomija za menadžere integrira i povezuje sve ove teme i upućuje na njihovo veliko značenje za menadžersko odlučivanje.

Kao što je izloženo, *najznačajnije svojstvo ovog teksta* jest uvođenje globalnog stajališta u menadžersku ekonomiju da bi se odrazila internacionalizacija proizvodnje i razdiobe u današnjem svijetu. *Drugo je jedinstveno svojstvo* primjena teorije poduzeća, kao objedinjujuće teme pri izučavanju procesa donošenja menadžerskih odluka. *Treće jedinstveno svojstvo* ovog teksta jest da on, pomoću 66 stvarnih slučajeva (tri do šest po poglavlju) i pet opširnijih sveobuhvatnih studija slučaja na kraju svakog od pet dijelova teksta, pokazuje kako se u stvarnosti zaista donose poslovne odluke.

ORGANIZACIJA KNJIGE

Tekst je organiziran u pet dijelova:

- *Prvi dio* (Poglavlja 1 i 2) istražuje narav i obuhvat ekonomije za menadžere, izlaže teoriju poduzeća i daje pregled tehnike optimizacije. Poglavlje 1, na jasniji i uvjerljiviji način od ostalih tekstova, pokazuje kako teorija poduzeća pruža jedinstven okvir za izučavanje ekonomije za menadžere i zašto se, kao rezultat brzo rastućeg trenda prema internacionalizaciji proizvodnje i razdiobe u današnjem svijetu, zahtijeva globalno stajalište ekonomije za menadžere. Poglavlje 2 potom daje pregled tehnika

optimizacije ili način na koji poduzeće, pri određenim ograničenjima, nastoji najefikasnije postići svoje namjere ili ciljeve.

- *Drugi dio* (Poglavlja 3 do 5) analizira potražnju. Posebna se poglavlja bave teorijom potražnje, empirijskim ocjenjivanjem potražnje i prognoziranjem potražnje. Drugi tekstovi obično nemaju odvojeno poglavlje za svaku od tih važnih tema i stoga su nepotpuniji i pomalo nepovezani.
- *Treći dio* (Poglavlja 6 do 8) izlaže teoriju i mjerenje proizvodnje i troškova poduzeća. On također izlaže linearno programiranje i ispituje njegovu primjenu u menadžerskoj ekonomiji. Prikazuje supstituciju proizvodnih faktora u Poglavlju 6, raspravlja o kratkoročnim i dugoročnim krivuljama troškova u Poglavlju 7 i prikazuje linearno programiranje u Poglavlju 8.
- *Četvrti dio* (Poglavljje 9 i 11) povezuje analizu potražnje (koja se istražuje u drugom dijelu) i analizu proizvodnje i troškova (koja se istražuje u trećem dijelu) da bi se analiziralo kako se u različitim oblicima organizacije tržišta određuju cijene i količina proizvodnje.
- *Peti dio* (Poglavlja 12 do 14) istražuje regulaciju i antitrustovsku politiku, ulogu vlade u privredi, analizira rizik i dugoročne investicijske odluke ili određivanje potrebnog kapitala.

PEDAGOŠKA SVOJSTVA

Pored 66 prikazanih stvarnih studija slučaja (tri do šest po poglavlju), na kraju se svakog od pet dijelova nalazi opširnija stvarna sveobuhvatna studija slučaja, koja pruža pregled o obrađivanoj vrsti menadžerskog odlučivanja u tom dijelu knjige.

Značajna pedagoška svojstva ovoga teksta su sljedeća:

- Odjeljci svakog poglavlja označeni su brojevima radi lakšeg snalaženja, a duži su odjeljci razlomljeni na dva pododjeljka ili više.
- Sve su slike i dijagrami pozorno objašnjeni u tekstu i tekst je potom ukratko sažet u opisima slika.
- Dijagrami su ponajčešće nacrtani pomoću brojčanih mjerila da bi se omogućilo čitanje odgovora kao realnih brojeva, a ne jednostavno kao razmaka. Isto tako, umješna uporaba boje i sjenčenja na slikama pomaže da ih studenti razumiju.
- Važni pojmovi u poglavljkima otisnuti su masnim slovima, a rječnik, koji abecednim redom daje definiciju svakog važnog pojma, nalazi se na kraju knjige.

Svako poglavlje također sadrži sljedeća pomagala za učenje:

1. *Pregled* svakog poglavlja, koji daje kratak uvid u građu.
2. *Sažetak*, koji daje pregled glavnih pitanja koja se u tekstu obrađuju.

3. Dvanaest *pitanja za raspravu*. Sposobnost odgovora na ova pitanja upućuje da je student potpuno usvojio materiju koja je u tom poglavlju obrađena.
4. Dvanaest *zadataka*. Oni nalažu da student zaista primijeni i upotrijebi ono što je naučio iz tog poglavlja. Odgovori na izabrane probleme, označeni zvjezdicom (*), dani su na kraju knjige radi one vrste povratne veze koja je toliko bitna za efektivno učenje. Znak ■ (disketa) upućuje na rješenja koja se mogu dobiti pomoću računala.
5. *Dodatna literatura*. Ona uključuje najvažnije obavijesti o različitim temama koje se obrađuju u svakom poglavlju. Posebni indeks imena nalazi se na kraju knjige.

UPUTE NASTAVNIKU

Nastavniku su na raspolaganju sljedeća pomagala:

1. *Priručnik za nastavnika (Instructor's Manual)* u kojem se nalaze odgovori na sva pitanja i zadatke na kraju poglavlja. Priručnik je priređen s jednako toliko brige kao i sam tekst i opširniji je od bilo kojeg teksta te vrste nazočnog na tržištu.
2. *Posebna zbirka zadataka (Test Bank)* koja ukupno sadrži 1,200 jedinica (800 pitanja s višestrukim ponuđenim odgovorima i točnim odgovorima na ta pitanja, 150 pitanja "da-ne" s odgovorima, i 250 potpuno i riješenih brojčanih zadataka). Ta je sveobuhvatna zbirka zadataka opširnija od bilo kojeg konkurencijskog teksta koji se može naći na tržištu.

UPUTE STUDENTU

Student će otkriti da su dragocjeni sljedeći dodaci:

1. Potpuno nov i poboljšan *Studijski vodič (Study Guide)*, koji je priredio profesor Robert Brooker s Gannon University, može se nabaviti od McGraw-Hilla. On studentima služi za pregled i primjenu građe koju pokriva tekst. Svaki studijski vodič uključuje besplatnu disketu analitičkih računalnih programa, koju je također pripremio profesor Brooker. Ta Lotus 1-2-3 disketa, koja je namijenjena za izvođenje na IBM i IBM kompatibilnim računalima, potpuno je integrirana s tekstom i studijskim vodičem, sadrži postupke za regresijsku analizu i sve druge važne tehnike analize prikazane u tekstu. Problemi na kraju svakog poglavlja koji se mogu riješiti pomoću programa na Analytical Software Diskette, označeni su znakom ■.
2. Studentima je također na raspolaganju autorov rad *Teorija i problemi ekonomije za menadžere (Theory and Problems of Managerial Economics, Schaum's Outline Series)* od McGraw-Hilla. On nudi pristup određenim temama kroz rješavanje zadataka; te su teme prikazane na tradicio-

nalan način u bilo kojem, pa i u ovom, tekstu ekonomije za menedžere. Sadrži kratak pregled teorije s primjerima, kao i 156 pitanja s ponuđenim višestrukim odgovorima, odgovore na ta pitanja te 266 riješenih zadataka.

3. *Izbor tekstova (Reader)* koji sadrži brojne, suvremene i originalne, izabrane tekstove iz *Business Weeka*, može se pribaviti kod McGraw-Hilla. Oni koji se odluče izabrati te tekstove mogu odrediti sadržaj svog izbora tekstova s popisa članaka koji je nedavno objavljen u *Business Weeku*, ili mogu koristiti standardni izbor tekstova koji je sastavio autor ove knjige. Takav prilagođen izbor tekstova može se iznova odrediti prema potrebama nastavnika prije nego što počne određeni semestar.

ZAHVALE

Ovaj je tekst niknuo na temelju dodiplomske i poslijediplomske nastave menedžerske ekonomije koju sam držao na Fordham University tijekom posljednjih 15 godina. Bio sam vrlo sretan što sam na nastavi imao mnogo odličnih studenata koji su svojim pitanjima i komentarima uvelike pridonijeli jasnoći izlaganja ovog teksta.

Velik intelektualni dug osjećam prema mojim sjajnim profesorima: Williamu Baumolu (University of New York, University of Princeton), Victoru Fuchsu (Stanford University of New York, National Bureau of Economic Research), Jacku Johnstonu (University of California at Irvine) i Lawrenceu Kleinu (University of Pennsylvania i Wharton School of Business). Nevjerojatno je kako mnogo saznanja, koja netko stječe kao student velikog ekonomista i učitelja, nastavlja živjeti tijekom ostatka njegova života.

Mnogi od mojih kolega na School of Business i Department of Economics, sa Fordham University, dali su brojne prijedloge koji su bitno popravili konačni rezultat. Među njima su Victor M. Borun, George C. Logush, Katherin Marton, Marta W. Mooney, James A. F. Stoner, David P. Stuhr i Robert M. Wharton iz Business School i Joseph Cammarosano, Clive Daniel, Edward Dowling, Nicholas Gianaris i James Heilbrun iz Department of Economics. Moj nekadašnji kolega, Frank Fabozzi, koji je sada gostujući profesor Sloan School of Management na M.I.T-u, također je dao mnoge dragocjene prijedloge.

Sljedeći su profesori pregledali prvo izdanje rukopisa knjige i ja sam im zahvalan: Saul Barr, University of Tennessee; Robert Brooker, Gannon University; John Bungum s Gustavas Adolphus College; Robert Carbaugh sa Central Washington University; John Gregor s Plymouth State College; James Horner, Cameron University; Nicholas Karatjas s Indiana University of Pennsylvania; Louis Lopilato s Marcy College; Warren Machone s University of Central Florida; Daniel Marsh s University of Dallas; Don Maxwell s Central State University; Patrick O'Sullivan sa State University of New York — Old Westbury; John E. Peck s Indiana University — South Bend; Robert Pennington s University of Central Florida; Walter Rice s California Polytech

Institute; Janet M. Rives s University of Northern Iowa; Michael Szenberg, Pace University i John Wade sa Western Carolina University.

Posebno sam zahvalan profesorima koji su brižljivo pregledali prvo izdanje ili kritički ispitali koncepte drugog izdanja. To su:

Trent E. Boggess, Plymouth State College
 Robert Brooker, Gannon University
 Robert Carbaugh, Central Washington University
 John E. Connor, LaSalle University
 Simon Hakim, Temple University
 Demetrius Kantarelis, Assumption College
 Douglas J. Lamdin, University of Maryland – Baltimore
 Wilfred J. McAloon, Jr., Fairleigh Dickinson University
 Philip S. Mahoney, University of Northern Colorado
 Marshall H. Medoff, California State University at Long Beach
 Janet M. Rives, University of Northern Iowa
 John Rodgers, University of North Carolina – Greensboro
 William J. Simeone, Providence College
 James N. Wetzel, Virginia Commonwealth University
 Richard Winkelman, Arizona State University.

Svima navedenim, McGraw-Hill i ja, duboko smo zahvalni.

U cijelom ovom projektu pomagali su mi Annora Cheng, Joseph Grana, Joseph Nardone i David Skinner. Ni jedan profesor ne bi mogao poželjeti, ne bi mogao tražiti bolje asistente s poslijediplomskog studija. Zahvalan sam izdavaču pokojnog Sir Ronalda A. Fishera, F.R.S., dr. Franku Yatesu, F.R.S. i Longman Group Ltd., iz Londona, na dopuštenju da pretiskam Tablicu C.2 iz njihove knjige *Statistical Tables for Biological, Agricultural and Medical Research*, 6th ed. (1974).

Konačno, htio bih izraziti svoju zahvalnost cjelokupnom osoblju McGraw-Hilla, posebno Lori Ambacher, Jamesu Bittkeru, Curtu Berkowitzu, Aniti Kann i Karen Quigley za njihovu ljubaznu i umješnu pomoć, kao i Angeli Bates i Marie Sundberg (tajnicama odjela u Fordhamu) za njihovu djelotvornu i vedru raspoloživost.

Dominick Salvatore